

et stigende Folketal med stigende Fornødenheder. Det er Kravet, der stilles til Menneskenes økonomiske Samfund, og der er kun een Vej, ad hvilken Menneskene i hvert Fald hidtil har løst denne Opgave: ved stadig at gaa fra ekstensive Produktionsmetoder over til mere intensive. Følgelig maa man stadig skifte Metoder. Virkningen af denne Skiften af Metoder er imidlertid ikke blot, at man producerer mere, altsaa en økonomisk Virkning, men tillige en social Virkning, en Virkning af social og politisk Art, det, som f. Eks. Karl Marx med stor Skarphed har set og har fremhævet. Og her er det, at Modsætningen mellem Landbruget og Byerhvervene kommer frem, for jo intensivere Landbruget skal drives, desto mindre Jord bruger det, desto mere udstykkkes Jorden, og desto mere decentraliseres der. Det intensive Landbrug virker, ikke fordi Landbrugerne er andre Mennesker end vi, men det virker efter sin tekniske Natur altid politisk demokratiserende. Men jo mere intensivt Byerhvervene skal drives, desto mere maa de koncentrere Produktionsmidlerne, Kapital af enhver Art og Mennesker, og politisk virker derfor disse koncentrerede Bedrifter, disse intensive Byerhverv, op- eller aristokratiserende og nedefter proletarisierende. Koncentrationen er Væsenmærket for Nutidens Byerhverv, og deres sidste Driftsform bør derfor betegnes som den koncentrerede Bedrift. Naar vi bruger dette Udtryk, peger vi allerede paa Tingenes Væsen, men det peger vi slet ikke paa, naar vi bruger Udtryk som „Truster“ eller „Fusioner“, eller hvad det alt sammen hedder. At ville lovgive imod Truster, Fusioner og Kombinationer, og hvad disse særlige Arter af koncentrerede Bedrifter kaldes, det er altsaa at gaa udenom Kernen i Sagen og angribe et Symptom, medens man lader Ondets Rod — hvis det er et Onde — uanset. Er der forbundet social eller politisk Fare med Byerhvervenes intensive Driftsform, ligger denne Fare, uanset om man har med en Trust at gøre eller ikke, i Koncentrationen af Produktionsmidlerne, anden Kapital og Mennesker; Undersøgelsen maa derfor i første Række rettes imod Spørgsmaalet, hvorvidt en saadan Koncentration rummer en Fare for Samfundet, og i bejaende Fald, om denne Fare truer Samfundet direkte som Helhed eller kun derigennem, at den truer enkelte Klasser og da hvilke.

Naar man stilles foran en saadan Undersøgelse, er der et Spørgsmaal, det ligger nær at begynde med: staar vi overfor

noget fuldkommen nyt, eller har det Fænomen, som vi skal til at undersøge, vist sig tidligere i Udviklingen? Hvis det sidste er Tilfældet, vil vi nemlig have et Erfaringsstof til Raadighed fra selve Livet, som naturligvis betyder mere og er meget mere sikkert end al Verdens Lærebogskonstruktioner; og her, hvor vi taler om en stærk Koncentration af Produktionsmidlerne, anden Kapital og Mennesker, kan vi paa Forhaand vide, at Livet tidligere maa have set dette Fænomen og dets Virkninger.

Naar jeg nu skal begrunde dette, kommer jeg til et lille Afsnit i mit Foredrag, foran hvilket jeg vil indskyde et Par orienterende Bemærkninger. Jeg ønsker under dette Foredrag stadig at holde mig til Realiteter. Enkelte ærede Medlemmer vil i den Udvikling, jeg nu vil komme ind paa, maaske se noget andet; de vil maaske se en vis stærk Brug af Ræsonnement, de vil maaske endogsaa se en vis Filosoferen over Udviklingen i det; men en saadan ser jeg ganske bort fra. Jeg holder mig til Realiteter, men jeg gør opmærksom paa, at det er jo ikke *alle* Realiteter, end ikke de mest virkningsfulde, som man er i Stand til at tage og føle paa eller maale med et eller andet materielt Maal. Gives der mere virkningsfulde Realiteter end for Eksempel Sult og Tørst, Trang til Beskyttelse mod Vejrliget o. s. v., absolutte Fornødenheder, hvis Ikke-Tilfredsstillelse jo betyder Døden? Gives der virkningsfuldere Realiteter end disse? Men man er dog ikke i Stand til at tage og føle paa dem; man kan ikke maale dem med noget som helst Maal. Jeg siger, jeg er sulten; en anden kan maaske benægte, at jeg er sulten; den eneste Maade, jeg kan bevise det paa, er gennem Virkningen af min Sult, ved nemlig at spise meget. Dette har jeg ønsket at minde om, naar jeg nu gaar over til at omtale Virkningerne af Koncentrationen og Virkningerne af Decentralisationen under hele Udviklingen, og naar jeg siger, at *Koncentrationen er det ene Led i selve Udviklingens Mekanik*.

Den materielle Udvikling, der jo i saa vid Udstrækning vil bære den aandelige, bevæger sig frem ved Benyttelse af to hinanden modstaaende Kræfter, som begge ligger i den menneskelige Natur; de er der, enhver kan kontrollere dem ved at se ind i sig selv; men vi er ikke i Stand til at maale dem uden netop gennem deres Virkninger. Disse to hinanden modsatte Kræfter er den